

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ
для студентів

спеціальності 033 Філософія

освітнього рівня другого (магістерського)

освітньої програми 033.00.01 Філософія

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Проформа № 0860/22
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціал)
« » 2022

Київ – 2022

Розробники: Додонов Роман Олександрович, доктор філософських наук, професор, кафедри філософії та релігієзнавства;
Горбань Олександр Володимирович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства.

Викладач: Додонов Роман Олександрович, доктор філософських наук, професор, кафедри філософії та релігієзнавства
Горбань Олександр Володимирович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук
Протокол від 13 вересня 2022 року № 2

Завідувач кафедри

д. філос.н., проф. Іван ОСТАЩУК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 13.09.2022 р.

Гарант

освітньо-наукової програми

Олександр ГОРБАНЬ

Робочу програму перевірено
13.09.2022 р.

Заступник декана

Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

© Горбань О.В., Додонов Р.О., 2022 р.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	14/420	
Курс	1, 2	
Семестр	1, 2, 3, 4	
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	14	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	96	
Модульний контроль	24	
Семестровий контроль	60	
Самостійна робота	240	
Форма семестрового контролю	Екзамен 3,4	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – ознайомлення студентів з актуальними науковими дослідженнями основних напрямків світової та вітчизняної філософської думки, тенденціями формування та розвитку світоглядних парадигм в історико-філософському контексті.

Завдання:

актуалізувати історико-філософський контекст філософського дискурсу через розкриття сутності основних філософських ідей, доктрин та концепцій, що формувались протягом цивілізаційного розвитку людства, усвідомлення їх об'єктивного характеру; вироблення уміння аналізувати й узагальнювати філософські джерела, рефлексувати події та явища в житті суспільства.

Згідно матриці забезпечення програмних результатів навчання відповідними компонентами освітньої програми передбачено зв'язок між навчальною дисципліною «Актуальні проблеми історії філософії» та наступними компетентностями: Світоглядна. Наявність ціннісно-орієнтаційної позиції. Загальнокультурна ерудиція, широке коло інтересів. Розуміння значущості для власного розвитку історичного досвіду людства. Розуміння сутності і соціальної значущості майбутньої професії. Збереження національних духовних традицій. Розуміння переваг здорового способу життя та сприйняття їх як власних цінностей. (ЗК-01). Фахова-методологічна. Уміння аналізувати і оцінювати філософські проблеми, володіти логічним аналізом природної мови, знанням класичної логіки

висловлювань і предикатів, основних типів неklasичних логік, основних форм і технологій раціонального пізнання; знання науки як особливого інституту і виду діяльності, природи наукового знання, структури науки, методів і форм наукового пізнання, сучасних концепцій філософії науки. (ФК-02). Аналітична. Здатність до аналізу, оцінки і прогнозування соціальних, політичних, економічних та культурних процесів із застосуванням фахових знань. (ФК-04). Особистісно-перетворювальна. Здатність самовизначатися у соціальному і професійному житті шляхом реалізації безперервної освіти. Можливість використовувати додаткові знання для становлення конкурентоспроможного фахівця-філософа. (ФК-07).

3. Результати навчання за дисципліною

Здатність опанувати культурою філософського мислення. Здатність виділяти та оцінювати соціальні, політичні, культурні складові філософських феноменів (ПРН-01-з). Здатність формування варіативних методологічних підходів у вивченні міждисциплінарних проблем концептуального мислення. На підставі знання виокремлення напрямів і течій сучасної філософії, а також актуальних філософських проблем та здійснення їх аналізу (ПРН-02-з). Здатність продемонструвати знання філософського інструментарію наукового гуманітарного пізнання, сучасних соціальних і етичних проблем, наукових шкіл, напрямків і концепцій (ПРН-03-з). Здатність упорядковувати основні залежності між еволюцією філософських ідей і змінами в культурі і суспільстві (ПРН-01-у). Здатність критично аналізувати, оцінювати та застосовувати знання в контексті професійної діяльності (ПРН-02-у). Здатність підготовки аналітичних матеріалів із суспільствознавчих і гуманітарних питань. Підготовка та управління реалізацією гуманітарних проектів (ПРН-05-у). Здатність організувати професійну самоосвіту, самовиховання та самоменеджмент (ПРН-06-с).

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми стародавньої філософської думки							
Тема 1. Історія філософії в структурі філософського знання. Генеза філософії.	14	2	2				10
Тема 2. Передфілософія Стародавнього Сходу.	14	2	2				10
Тема 3. Епічний період індійської філософії.	14	2	2				10
Тема 4. Основні напрями філософії Стародавнього Китаю.	14	2	2				10
Тема 5. Антична філософія докласичного періоду.	14	2	2				10
Тема 6. Класичний період античної філософії.	14	2	2				10
Тема 7. Філософія епохи еллінізму.	14	2	2				10
Тема 8. Римська філософія	14	2	2				10
Модульний контроль	8						
Разом	120	16	16				80
Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми середньовічної філософії та філософії Нового часу							
Тема 9. Формування середньовічної філософської парадигми.	14	2	2				10
Тема 10. Середньовічна схоластика і містика.	14	2	2				10
Тема 11. Філософія епохи Відродження.	14	2	2				10
Тема 12. Філософія Нового часу.	28	4	4				20
Тема 13. Філософія доби Просвітництва.	14	2	2				10
Модульний контроль	6						
Разом	90	12	12				60
Змістовий модуль 3. Актуальні проблеми німецької класичної та сучасної західної філософії							
Тема 14. Німецька класика: від І. Канта до І. Фіхте.	14	2	2				5
Тема 15. Німецька класика: від Ф. Шеллінга до Л. Фойєрбаха.	14	2	2				5
Тема 16. Основні напрями західної філософії XIX ст.	14	1	1				7
Тема 17. Сцієнтистська філософія XX ст.	14	1	1				8
Тема 18. Антисцієнтистська філософія XX ст.	14	1	1				7
Тема 19. Еволюція філософських напрямків у другій половині XX – на початку XXI ст.	14	1	1				8
Модульний контроль	4						
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Разом	90	8	8				40

Змістовий модуль 4. Актуальні проблеми вітчизняної філософії							
Тема 20. Зародження та еволюція філософії в Україні.	20	2	2				16
Тема 21. Українська філософія XIX-XXI ст.	20	4	4				14
Тема 22. Специфіка осягнення світового філософського процесу.	22	2	2				16
Тема 23. Актуальність філософії в житті сучасної людини	22	4	4				14
Модульний контроль	6						
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Разом	120	12	12				60
Усього	420	48	48				240

5. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Історія філософії в структурі філософського знання. Генеза філософії.

Предмет і завдання історії філософії як галузі філософського знання. Специфіка наукового статусу історії філософії та проблеми її методології. Місце історії філософії в системі філософського знання. Еволюція основного питання філософії. Проблема генези філософії. Філософія як історія філософської думки – символ сходження до вершин людського самопізнання. Стародавня філософія як зародок і колиска всіх наступних типів філософії. Міф як актуальна філософська проблема. Актуальність релігійного світогляду. Людина – змістовне ядро всіх проблем стародавньої філософії.

Тема 2. Передфілософія Стародавнього Сходу.

Передфілософія та протофілософія: визначення, специфіка, регіональна специфіка. Передфілософія Стародавньої Індії. Актуальні аспекти давньоіндійської передфілософії. Ведичний період: самхіти (веди), брахмани, араньяки. Тексти Упанішад. Героїка Махабхарати та Рамаїани. Антиведичні релігійно-філософські школи: джайнізм, буддизм, чарвака, локаята. Теїстика Бхагавадгіти. Передфілософія Стародавнього Китаю. Стародавні літературні пам'ятки «Шу цзин», «Ши цзин», «І цзин».

Тема 3. Епічний період індійської філософії.

Ортодоксальні школи (астіка). Класичні індійські філософські системи (даршани): санкхья, йога, міманса, веданта, ньяя, вайшешика. Неортодоксальні школи (настіка). Джайнізм. Актуальність джайністського концепту ахімси в контексті сучасної екологічної кризи. Буддизм. Чарвака-локаята.

Тема 4. Основні напрями філософії Стародавнього Китаю.

Актуальні аспекти давньокитайської передфілософії. Період «ста шкіл». Конфуціанство та його першоджерело «Лунь Юй». Моїзм та «Мо-цзи». Школа легістів

та «Хань Фей-цзи». Даосизм. Лао-цзи та його «Дао де дзин». Актуальність даоського концепту у-вей в контексті сучасної етики.

Тема 5. Антична філософія докласичного періоду.

Проблема виникнення європейської філософії як особливого типу мислення. Загальна характеристика і періодизація античної філософії. Актуальні аспекти до класичної (досократівської) філософії. Іонійська філософія. Мілетська школа: твори Фалеса, Анаксимандра, Анаксімена. Вчення Геракліта Ефеського. Італійська філософія. Еліати та Елейська школа: твори Ксенофана, Парменіда, Зенона, Меліса. Піфагор та піфагорійці. Натурфілософія Емпедокла та Анаксагора. Давньогрецький атомізм: твори Левкіппа та Демокріта. Актуальні аспекти класичного періоду давньогрецької філософії.

Тема 6. Класичний період античної філософії.

Антропологічний переворот в античній філософії. Софісти: старші – Протагор, Ксеніад, Горгій, Продік, Гіппій, молодші – Алкідам, Пол, Каллікл, Фразімах. Актуальність філософії Сократа. Об'єктивний ідеалізм Платона. Вчення про ідеї та теорія пізнання. Вчення Платона про ідеальну державу. Аристотель – засновник перипатетики. Філософська система Аристотеля. Метафізика й теорія пізнання.

Тема 7. Філософія епохи еллінізму.

Актуальні аспекти елліністичної філософії. Загальна характеристика головних шкіл елліністичної філософії (кінізм, стоїцизм, скептицизм). Вчення Епікура. Епікур та епікурейство. Перипатетики. Стоїцизм і скептицизм. Академія Платона. Неоплатонізм.

Тема 8. Римська філософія.

Актуальні аспекти римської античної філософії: специфіка та особливості. Римський стоїцизм: вчення Сенеки, Епіктета, Марка Аврелія. Римський епікуреїзм: вчення Тіта Лукреція Кара. Римський скептицизм: вчення Секста Емпірика. Філософія неоплатонізму. Концепція Плотіна, вчення Порфірія, Ямвліха, Прокла.

Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми середньовічної філософії та філософії Нового часу

Тема 9. Формування середньовічної філософської парадигми.

Загальна характеристика середньовічної філософії. Актуальні аспекти християнської філософії II-VI ст. Середньовічна патристика: апостольський період; епоха апологетів – Тертуліан, Арнобій, Лактанцій, Климент Олександрійський, Ориген; зріла патристика. Західна патристика: Ієронім, Амвросій Медіоланський, Аврелій Августин. Східна (візантійська) патристика: Василій Великий, Григорій Богослов, Григорій Ниський, Афанасій Олександрійський, Іоан Златоуст, Максим Ісповідник, Іоан Дамаскін, Михаїл Псел, Григорій Палама. «Ареопагітики» Псевдо-Діонісія Ареопагіта.

Тема 10. Середньовічна схоластика і містика.

Актуальні аспекти середньовічної філософії VII-XIV ст. Схоластика. Схоластичний реалізм: Ансельм Кентерберійський, Гільйом де Шампо, Аврелій Августин. Схоластичний номіналізм: Росцелін, П'єр Абеляр, Беренгард Турський. «Сума теології» Томи Аквінського. Проблема взаємин віри і розуму. Теорія подвійної істини Вільяма Оккама. Середньовічна містика. Актуальні аспекти арабської середньовічної філософії: аль-Фарабі, Ібн Сіна, Ібн Рушд.

Тема 11. Філософія епохи Відродження.

Загальна характеристика епохи Відродження та ренесансної філософії. Гуманізм. Актуальні аспекти гуманізму філософії епохи Відродження. Натуралістичний пантеїзм епохи Ренесансу. Неоплатонічний гуманізм: Ніколай Кузанський, Джордано Бруно, Марсіліо Фічіно, Пико делла Мірандола. Соціально-філософські погляди мислителів епохи Відродження. Політична філософія Ніколло Макіавеллі. Філософія Еразма Роттердамського. «Утопія» Томаса Мора. «Досліди» Мішеля Монтеня.

Тема 12-13. Філософія Нового часу (4 год.)

Актуальні аспекти новоєвропейської філософії. Розвиток експериментального природознавства та наукова революція Нового часу. Емпіризм. Френсіс Бекон як фундатор британської емпіричної філософії. Англійський сенсуалізм XVII ст. Філософський номіналізм Томаса Гоббса. Матеріалістичний сенсуалізм Джона Локка. Раціоналізм. Дуалізм Рене Декарта. Вчення Баруха Спінози про субстанцію. Пантеїзм. «Етика» Спінози. «Монадологія» Готфріда Ляйбніца та його теорія пізнання. Актуальні аспекти суб'єктивного ідеалізму Джорджа Берклі та Девіда Г'юма.

Тема 14. Філософія доби Просвітництва.

Загальна характеристика філософії епохи Просвітництва. Критика Просвітництва. «Філософські листи» Франсуа Марі Аруе Вольтера. «Система природи» Поля Анрі Гольбаха. Сучасний погляд на французьку «Енциклопедію» та енциклопедистів: Дені Дідро, Клод Адріан Гельвецій, Поль Анрі Гольбах, Шарль Луї Монтеск'є, Жан-Жак Руссо. Актуальність гасла Ж.Ж. Руссо «Назад, до природи» та неоруссоїстських інтерпретацій.

Змістовий модуль 3. Актуальні проблеми німецької класичної та сучасної західної філософії

Тема 15. Німецька класика: від І. Канта до І. Фіхте.

Загальна характеристика німецької класичної філософії. Хронологічні межі та представники німецької класичної філософії. Основні ідеї філософії І. Канта. Докритичний та критичний періоди. Поняття критики. Актуальність філософії Імануїла Канта та його «Критика чистого розуму» та «Критика практичного розуму». Етика Канта. Категоричний імператив та його актуальність в XXI ст. Філософія класичного ідеалізму Іоана Готліба Фіхте.

Тема 16. Німецька класика: від Ф. Шеллінга до Л. Фейєрбаха.

Система філософії Фрідріха Шеллінга. Абсолютний ідеалізм Г.Гегеля. Філософська система Гегеля: «Феноменологія духу», «Наука логіка», «Енциклопедія філософських наук», «Філософія права». Теорія розвитку. Розробка категоріального апарату філософії. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.

Тема 17. Основні напрями західної філософії XIX ст.

Загальна характеристика європейської філософії XIX ст. Перший та другий позитивізм. «Курс позитивної філософії» Огюста Конта. Філософія позитивізму та його еволюція (класичний позитивізм, махізм, неопозитивізм, філософія науки). Позитивізм другої хвилі. Емпіріокритицизм Ернста Маха та Рихарда Авенаріуса. Марксистська філософія. Діалектичний матеріалізм Карла Маркса та Фрідріха Енгельса: «Тези про Фейєрбаха», «Злиденність філософії», «Діалектика природи», «Людвіг Фейєрбах та кінець німецької класичної філософії». «Філософія життя». Актуальність філософії Артура Шопенгауера та його «Світ як воля та уявлення». «Страх і трепет» Сьорена К'єркегора. Філософія життя Фрідріха Ніцше. Інтуїтивізм Анрі Бергсона.

Тема 18. Сцієнтистська філософія XX ст.

Загальна характеристика західної філософії XX ст. Неопозитивізм Віденського гуртка та Бертрана Рассела. Принципи верифікації та конвенціоналізму. Актуальні аспекти лінгвістичних досліджень Людвіга Вітгенштайна. «Відкрите суспільство та його вороги» Карла Поппера. Філософія науки Імре Лакатоса. «Структура наукових революцій» Томаса Куна. Методологічний анархізм Пола Фейєрабенда. Прагматизм, неокантіанство, неогегельянство. «Протестантська етика...» Макса Вебера. Прагматизм Чарлза Спенсера Пірса та Вільяма Джемса.

Тема 19. Антисцієнтистська філософія XX ст.

Релігійна філософія XX ст. «Я та Ти» Мартина Бубера. «Феномен людини» П'єра Тейяра де Шардена. Філософія екзистенціалізму. Релігійний напрямок: С. К'єркегор, К. Ясперс, Г. Марсель. «Смисл та призначення історії» Карла Ясперса. Фундаментальна онтологія Мартина Гайдеггера та її вплив на філософію кінця XX – початку XXI ст. «Буття і час». «Буття і ніщо» та «Екзистенціалізм як гуманізм» Жана-Поля Сартра. «Есе про абсурд» та «Бунтівна людина» Альбера Камю. Філософська антропологія Макса Шеллера. Феноменологія Едмунда Гуссерля. Герменевтична філософія. «Істина та метод» Ганса-Георга Гадамера. «Існування і герменевтика» та «Людина як предмет філософії» Поля Рікера. Трансцендентальна семіотика Карла-Отто Апеля.

Тема 20. Еволюція філософських напрямків у другій половині XX – на початку XXI ст.

Психоаналітична парадигма європейської філософії. Проблема безсвідомого в теорії Зигмунда Фрейда. Філософія психоаналізу. Неофрейдизм (Карл Густав Юнг, Карен Хорні). «Втеча від свободи» та «Мати чи бути» Еріха Фромма. Філософія Франкфуртської школи. Структуралізм – неструктуралізм – постмодернізм.

«Структурна антропологія» Клода Леві-Стросса. «Слова і речі» та «Історія сексуальності» Мішеля Фуко. Постструктуралізм Жака Дерріди. «Прагматизм, релятивізм та ірраціоналізм» Річарда Рорті. Методологічні настанови постмодернізму.

Змістовий модуль 4. Актуальні проблеми вітчизняної філософії

Тема 21. Зародження та еволюція філософії в Україні.

Характерні риси української ментальності. Світоглядна культура доби Київської Русі: проблема ідентифікації. Києво-руське «любомудріє». Актуальні аспекти давньоруського філософування. «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона. «Поученіє» Володимира Мономаха. «Напучення польському королеві...» Станіслава Оріховського-Роксоляна. «Аристотелівські проблеми або Питання про природу людини» Касіяна Саковича. Філософія в Україні в XVII-XVIII ст. Києво-Могилянська Академія (Ф. Прокопович, І. Гізель, І. Галятовський). Вчення Григорія Сковороди як важлива віха в українській філософії. Філософія національної ідеї в Україні XIX – початку XX століть (Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш, П. Юркевич, О. Потебня). «Філософія серця» Памфіла Юркевича. «Кобзар» Тараса Шевченка.

Тема 22. Українська філософія XIX-XXI ст.

Філософія в Україні в XIX-XX ст.: між імперією та незалежністю. Філософські та суспільно-політичні погляди І. Франка, М. Драгоманова, М. Грушевського. Становлення університетської освіти і науки. Філософська спадщина Бориса Дмитровича Грінченка. Досягнення університетської філософії. Філософські погляди доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. Філософія української діаспори. В. Липинський. Д. Донцов. Українська філософія радянської та пострадянської доби. Особливості сучасної української філософії. Світоглядно-аксіологічна парадигма Київської філософської школи. Філософія в Україні в XXI столітті.

Тема 23. Специфіка осягнення світового філософського процесу.

Поняття філософського процесу. Характерні риси сучасного філософського процесу. Основні підходи до дослідження історії філософського процесу. Специфіка історико-філософського процесу. Актуальні проблеми історико-філософської методології.

Тема 24. Актуальність філософії в житті сучасної людини.

Фундаментальне значення проблеми буття в філософії. Основні виміри буття: буття речей, природи, людини, духовного і соціального. Світ як всеохоплююча реальність. Єдність природи, суспільства і людини, матеріального буття і людського духу. Практичні витоки людського поділу реальності на об'єктивну та суб'єктивну. Реальність буття та небуття. Свідомість людини як духовний спосіб орієнтації людини в реальності буття. Свідомість і мова. Структура та функції свідомості. Суспільна свідомість. Проблема пізнання у філософії. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Чуттєве і раціональне, емпіричне і теоретичне пізнання. Пізнання і знання. Проблема

істини. Практика як критерій істини. Поняття суспільства у філософії. Основні підходи до розуміння суспільства. Історична різноманітність і єдність типів суспільства. Формація і цивілізація. Сучасні концепції суспільного розвитку, його критерії. Рушійні сили історичного розвитку. Роль і місце особи в історії. Філософська концепція людини. Сутність людини. Праця і мова – фактори становлення й розвитку людини. Типологія особи. Проблема сенсу життя в духовному досвіді людства. Цінності як визначальні характеристики людського буття. Людина в системі цінностей. Структура цінностей. Цінність як ядро духовного світу людини. Проблема суб'єктивного вибору. Цінність і ціль. Цінність і життєвий смисл. Цінність як регулятор поведінки людини. Глобальні проблеми людства і людина: екологічний і моральний імперативи виживання людства. Головні тенденції у сучасній світовій філософії (за матеріалами останніх філософських конгресів та конференцій).

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Змістовний модуль 1		Змістовний модуль 2		Змістовний модуль 3		Змістовний модуль 4	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	8	8	6	6	4	4	6	6
2	Відвідування семінарських занять	1	8	8	6	6	4	4	6	6
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10
4	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	8	80	6	60	4	40	6	60
5	Індивідуальне завдання									
6	Виконання модульної контрольної роботи	25	2	50	1	25	1	25	1	25
7	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МБ)			156		107		83		107
	Всього							346		107
	Коефіцієнт (до іспиту), max 60 б.							0,17		0,56

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення

знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;
- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Зміст самостійної роботи полягає в таких положеннях:

- самостійне вивчення теоретичних, історичних і науково-практичних тем;
- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;
- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- презентація та захист результатів виконання вибіркового дослідницького завдання.

Самостійна робота студентів повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;
- володіння розумовими процесами;
- мобільність і критичність мислення;
- володіння засобами обробки інформації;
- здібність до творчої праці.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного в змісті лекції, засвоєння її основних моментів. Для систематизації отриманих знань з дисципліни до кожної наступної теми слід ретельно готуватись: систематично опрацьовувати матеріал попередньої лекції, рекомендовану літературу, повторювати пройдений матеріал.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали

2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

Формою самостійної роботи студентів є виконання індивідуальної науково-дослідної роботи у формі *реферату* на відповідну тему з курсу «Актуальні проблеми історії філософії», презентації у програмі PowerPoint чи SMART Notebook і має сприяти розвитку пізнавальних навичок студентів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критичного мислення.

Написання рефератів та тез доповіді має на меті виробити у студентів навички самостійної розробки обраних ними наукових тем, безпосередньої роботи з текстами крізь призму досліджуваної проблематики. Разом з тим, написання реферату передбачає викладення студентами своїх власних думок і свого особистого бачення обраної проблеми та шляхів її розв'язання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
Змістовий модуль 1.		80	10
1	В контексті 1-4 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	40	5
2	В контексті 5-8 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	40	5
Змістовий модуль 2.		60	10
3	В контексті 9-11 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	30	5
4	В контексті 12-13 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	30	5
Змістовий модуль 3.		40	10
5	В контексті 14-15 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	10	5
6	В контексті 16-19 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	30	5
Змістовий модуль 4.		60	10
7	В контексті 20-21 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	30	5
8	В контексті 22-23 теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	30	5
Разом		240	40

6.3 **Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.**

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

6.4 **Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.**

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік. *Методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю:* тестові програми.
- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5 **Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю**

Питання до іспиту у 3 семестрі:

1. Предмет і завдання історії філософії як галузі філософського знання.
2. Специфіка наукового статусу історії філософії та проблеми її методології.
3. Давньоіндійська філософія (ортодоксальні та неортодоксальні школи).
4. Філософські школи Стародавнього Китаю.
5. Антична філософія: загальна характеристика, періодизація, основні напрями і школи.
6. Іонійська філософія (милетская школа, Геракліт).
7. Італійська філософія (елеати, піфагорійці).
8. Античний атомізм (Демокрит, Епікур, Тит Лукрецій Кар).
9. Антропологічний переворот в античній філософії: софістика та Сократ.
10. Ідеалізм Платона. Вчення про ідеї та теорія пізнання.
11. Вчення Платона про ідеальну державу.
12. Філософія Аристотеля. Метафізика й теорія пізнання.
13. Загальна характеристика головних шкіл елліністичної філософії (кінізм, стоїцизм, скептицизм).
14. Філософія неоплатонізму. Концепція Плотіна.
15. Зародження християнської філософії. Апологетика та патристика.

16. Філософія Августина Аврелія.
17. Середньовічна філософія. Реалізм і номіналізм.
18. Тома Аквінський як систематизатор схоластики. Проблема взаємин віри і розуму.
19. Натуралістичний пантеїзм епохи Ренесансу (Н. Кузанський, Н. Коперник, Дж. Бруно).
20. Політична філософія Н. Макіавеллі.
21. Ф. Бекон як фундатор британської емпіричної філософії.
22. Філософський номіналізм Т. Гоббса.
23. Раціоналізм Р. Декарта.
24. Вчення Б. Спінози про субстанцію та його етика.
25. Монадологія Ляйбніца та його теорія пізнання.
26. Емпіризм Дж. Локка.
27. Філософські погляди Дж. Берклі і Д. Г'юма.
28. Філософія французького Просвітництва.
29. Критична філософія І. Канта.
30. Практична філософія І. Канта. Мораль і право.
31. Суб'єктивно-ідеалістична філософія Й.Г. Фіхте.
32. Філософія В.Ф. Шеллінга: від філософії природи до філософії одкровення.
33. Абсолютний ідеалізм і філософська система Гегеля.
34. Гегелівська логіка як систематичний виклад діалектичного методу.
35. Гегелівська філософія історії.
36. Антропологічний матеріалізм Л. Фойєрбаха.

Питання до іспиту у 4 семестрі:

1. Загальна характеристика сучасної західної філософії.
2. Наростання ірраціоналістичних тенденцій у філософії XIX – XX ст.
3. «Філософія життя» А. Шопенгауера та Ф. Ніцше.
4. Філософія позитивізму та його еволюція (класичний позитивізм, махізм).
5. Філософія марксизму та неомарксизму.
6. Неопозитивізм Віденського гуртка та Б. Рассела. Принципи верифікації та конвенціоналізму.
7. Постпозитивізм К. Поппера. Принцип фальсифікації.
8. Т. Кун. «Структура наукових революцій». Поняття парадигми.
9. Лінгвістична філософія Л. Вітгенштайна.
10. Феноменологія Е. Гуссерля.
11. Аантропологія М. Шелера.
12. Фундаментальна онтологія М. Гайдеггера та її вплив на філософію кінця XX – початку XXI ст.
13. Філософія екзистенціалізму. Релігійний напрям (С. К'єркегор, К. Ясперс, Г. Марсель).
14. Екзистенціалізм XX століття (Ж.-П. Сартр, А. Камю).
15. Еволюція структуралізму. Структуралізм та постструктуралізм (К. Леві-Строс та М. Фуко)
16. Герменевтика як філософія розуміння і методологія гуманітарного пізнання.

17. Релігійна філософія ХХ ст. Еволюція неотомізма.
18. Філософія П. Тейяра де Шардена.
19. Проблема несвідомого в теорії З. Фрейда. Філософія психоаналізу.
20. Неофрейдизм (К.Г. Юнг, Е. Фромм)
21. Філософські ідеї Франкфуртської школи.
22. Основні риси сучасної аналітичної філософії.
23. Філософія постмодернізму.
24. Характерні риси української філософії. Києво-руське «любомудріє».
25. Філософія в Україні в XVII-XVIII ст. Києво-Могилянська Академія (Ф. Прокопович, І. Гізель, І. Галятовський).
26. Філософські ідеї Г.С. Сковороди.
27. Філософія національної ідеї в Україні ХІХ – початку ХХ століть (Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш, П. Юркевич, О. Потебня).
28. Філософські та суспільно-політичні погляди І. Франка, М. Драгоманова, М. Грушевського.
29. Філософія української діаспори (В. Липинський, Д. Донцов) та особливості сучасної української філософії.
30. Головні тенденції у сучасній світовій філософії (за матеріалами останніх філософських конгресів та конференцій).

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Кількість балів
A	100-90
B	82-98
C	75-81
D	69-74
E	60-68
FХ	35-59
F	0-34

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів в процесі вивчення дисципліни «Актуальні проблеми історії філософії»

Рівень оцінки знань студентів з дисципліни «Актуальні проблеми історії філософії» оцінюється згідно з виконанням ними навчального плану.

Оцінка А (90-100) – “відмінно” виставляється студенту, який:

- вільно володіє матеріалом навчальної дисципліни, розуміє предмет, методологію, структуру дисципліни;
- засвоїв основні поняття і категорії, може дати їх визначення, показати логічний взаємозв'язок;
- – вміє не тільки відтворити засвоєне, а й обґрунтувати власну думку з приводу вивченого, з актуальних дискусійних проблем історії філософії;

- демонструє ґрунтовні знання не тільки лекційних тем курсу, основної, а й додаткової рекомендованої літератури;
- проводить глибокий осмислений аналіз першоджерел, передбачених програмою курсу;
- аргументація власної позиції з актуальних дискусійних проблем історії філософії.

Оцінка В (82-89) – “добре” виставляється студенту, який сформував цілісне концептуальне розуміння курсу і передбачає:

- освоєння студентом обов’язкового обсягу програмного матеріалу, основного переліку літературних джерел із лекційного та семінарського курсів історії філософії;
- осмислене розуміння категоріально-понятійного апарату дисципліни;
- здатність порівняльного аналізу різних наукових підходів;
- застосування найбільш універсальних методів у наукових дослідженнях.

Рівень підготовки студента є вищим за середній рівень.

Оцінка С (75-81) – “добре” виставляється студенту, який:

- в основному володіє матеріалом дисципліни, показує розуміння її предмету, методології, структури;
- засвоїв найбільш важливі поняття і категорії, може сформулювати визначення більшості з них;
- вміє пов’язувати відповідь на дане питання з іншими темами курсу, висловлюючи власне розуміння;
- орієнтується в основній і додатковій рекомендованій літературі до більшості тем курсу.

Рівень підготовки кваліфікується як середній.

Оцінка D (69-74) – “задовільно” виставляється студенту, який засвоїв “контрольний пакет” програмного матеріалу, і передбачає:

- вміння орієнтуватися у загальній проблематиці історії філософії;
- знання провідних філософських ідей, напрямків, шкіл;
- навички репродуктивного відтворення змісту текстів лекцій викладача;
- опрацювання певної частини (до 50 %) першоджерел та додаткової літератури.

Рівень підготовки кваліфікується як посередній.

Оцінка E (60-68) – “задовільно” виставляється студенту, який засвоїв значну частину програмного матеріалу:

- демонструє не надто глибоке знання матеріалу, не зовсім упевнено висловлюється з приводу предмета, методу, структури дисципліни;
- посередньо засвоїв основні поняття і категорії, визначення дає поверхові, не систематизовані;
- відповідає на поставлені запитання, проте не висловлює власного розуміння;
- частково засвоїв рекомендовану літературу з курсу.

Рівень підготовки студента кваліфікується як такий, що відповідає мінімальним критеріям.

Оцінка Fx (35-59) – “незадовільно” виставляється студенту, який:

- не володіє матеріалом навчальної дисципліни, не розуміє специфіки, предмета, структури;
- не засвоїв основних понять і категорій, не вміє дати їх основні визначення;

- не вміє відтворити пройдений матеріал і не орієнтується в проблематиці, що висвітлювалася на заняттях;
- не опрацював основної рекомендованої літератури до більшості програмних тем.

Рівень підготовки незадовільний, потребує повторного перескладання.

Оцінка F (0-34) – “незадовільно” виставляється студенту, який з поважних чи без поважних причин пропустив половину лекційних та семінарських годин курсу, не засвоїв навчальну програму курсу, має потребу в повторному прослуховуванні курсу.

10. Навчально-методична карта дисципліни

Разом: 420 год., із них: лекції – 48 год., семінарські заняття – 48 год., самостійна робота – 240 год., модуль. контр. – 24 год., семестр. контр. - 60 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми стародавньої філософської думки (156 бали)		Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми середньовічної філософії та філософії Нового часу (107 балів)		Змістовий модуль 3. Актуальні проблеми німецької класичної та сучасної західної філософії (83 балів)		Змістовий модуль 4. Актуальні проблеми вітчизняної філософії (107 балів)	
	Теми	1	2	3	4	5	6	7
Лекції (теми, бали)	Теми 1-4. Актуальні проблеми протофілософії стародавніх Індії та Китаю (4 бали)	Теми 5-8. Актуальні проблеми античної філософії (4 бали)	Теми 9-11. Актуальні проблеми філософії Середньовіччя та епохи Відродження (3 бали)	Теми 12-13. Актуальні проблеми філософії Нового часу та доби Просвітництва (3 бали)	Теми 14-15. Актуальні проблеми німецької класичної філософії (2 бали)	Теми 16-19. Актуальні проблеми новітньої філософії XIX-XXI ст. (2 бали)	Теми 20-21. Актуальні проблеми філософії України (3 бали)	Теми 22-23. Актуальність філософії в житті сучасної людини (3 бали)
Семінарські заняття (теми, бали)	Актуальні проблеми протофілософії стародавніх Індії та Китаю (44 балів)	Актуальні проблеми античної філософії (44 балів)	Актуальні проблеми філософії Середньовіччя та епохи Відродження (33 балів)	Актуальні проблеми філософії Нового часу та доби Просвітництва (33 балів)	Актуальні проблеми німецької класичної філософії (22 балів)	Актуальні проблеми новітньої філософії XIX-XXI ст. (22 балів)	Актуальні проблеми філософії України (33 балів)	Актуальність філософії в житті сучасної людини (33 балів)
Самостійна робота	Самостійна робота до першої теми (5 балів)	Самостійна робота до другої теми (5 балів)	Самостійна робота до третьої теми (5 балів)	Самостійна робота до четвертої теми (5 балів)	Самостійна робота до п'ятої теми (5 балів)	Самостійна робота до шостої теми (5 балів)	Самостійна робота до сьомої теми (5 балів)	Самостійна робота до восьмої теми (5 балів)
Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)	МКР 2 (25 балів)	МКР 3 (25 балів)		МКР 4 (25 балів)		МКР 5 (25 балів)	
Семестровий контроль	іспит (40 балів)						іспит (40 балів)	

8. Рекомендовані джерела

Основні:

Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г., Ярошевець В.І. Філософія як історія філософії: Підручник. За загальною редакцією В. І. Ярошовця. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 648 с.

Історія філософії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Ярошевець, О. В. Александрова, Г. Є. Аляєв та ін. ; за ред. В. І. Ярошовця. К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2010. – 928 с.

Філософія: навч. посіб. Ч. 2 : Історія української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії / В. Л. Петрушенко, Є. Г. Бразуль-Брушковський, А. М. Кадикало та ін. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 160 с.

Філософія: навч. посіб. Ч.1 : Історія світової філософії / В. Л. Петрушенко, Є. Г. Бразуль-Брушковський, А. М. Кадикало та ін. ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 172 с.

Хрестоматія з історії європейської філософії: навч. посіб. / під заг. ред. В. Л. Петрушенка. – Л. : Новий Світ-2000, 2013. – 570 с.

Шабанова Ю.О. Історія філософії: сучасні комунікативні вчення: навч. посібник / Ю.О. Шабанова, І.А. Яременко, Н.Ю. Тарасова. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – 120 с.

Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія: Підручник. – Львів: Місіонер, 2020. – 784 с.

Додаткові:

Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст): підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.П. Андрущенко. – Київ : Тандем, 2000.

Герашенко, Т. Г. Практикум з історії філософії : навч. посіб. / Т. Г. Герашенко; МВС України, Харків нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. – Суми: Університетська книга, 2019. – 126 с.

Горський В. С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К., 2009. – 288 с.

Гринів Олег. Історія філософії. Курс лекцій для аспірантів. – Львів, 2015. – 559 с.

Громов В.Є. Історія філософії в питаннях і відповідях: / В.Є. Громов, Н.Ю.Тарасова ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2016. – 165 с.

Еко Умберто; Федріга Рікардо. Історія філософії. Античність та Середньовіччя. Перекл. з італ. Юлія Григоренко, Олена Сминтина. Харків: Фоліо, 2021. – 555с.

Забужко О.С. Філософія національної ідеї та європейський контекст: франківський період. Акад. наук СРСР, Ін-т філософії. – Київ : Основи, 1992. – 117 с.

Історія філософії. Навчальний посібник. Для студентів вищих навчальних закладів / Наконечний Р., Васільєва О., Копитко А., Мисак Н. – Львів: 2013. – 471 с.

Історія філософії. Словник / За заг. ред. В.І. Ярошевича. — К.: Знання України, 2006. — 1200 с.

Історія філософії. У 7 т. : підручник. Т. 4. Німецька філософія Нового часу / Д. Є. Прокопов, Н. М. Бобошко, В. А. Титаренко ; за ред. В.І. Ярошевича. – Київ : Київський ун-т, 2013. – 559 с.

Історія філософії. У 7 т. : підручник. Т. 6. Сучасна світова філософія / В.І. Ярошевич, Г.Є. Аляєв, І.В. Бичко та ін.; за ред. В.І. Ярошевича. – Київ : Київський ун-т, 2013. – 703 с.

Історія філософії: навчальний посібник / Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. – Вид. 2 е, доповнене. – Полтава : Дивосвіт, 2018. – 192 с.

Історія філософії: Підручник / Ярошевич В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; за ред. В.І.Ярошевича. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 774 с.

Історія філософії: підручник для вищої школи / В. Г. Кремень, В. С. Афанасенко, В. І. Волович [та ін.]. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Харків : Прапор, 2003. – 768 с.

Історія філософії: Підручник для вищої школи / Харків, Консум, 2002. - 752с.

Історія середньовічної філософії : навч. посібник / В. В. Кондзьолка. – Львів : Світ, 2001. – 320 с.

Історія української філософії: Підручник. — К.: Академвидав, 2012.

Кислюк К.В. Філософія: навчальний посібник / К. В. Кислюк. – 3-тє вид., випр. – Київ : Кондор, 2018. – 230 с.

Кралюк П. М. Історія філософії України : навчальний посібник / П. М. Кралюк. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – 652 с.

Лакуша Н.М. Світ екобезпеки людини: глобалізаційні виклики. Монографія/Н.М. Лакуша. - К.: Логос, 2016. - 264 с.

Мінаков, Михайло. Тематика історико-філософських досліджень і самоідентифікація сучасної філософської думки в Україні. Могилянські історико-філософські студії. К.: НАУКМА, 2008.

Огородник І. В., Русин М. Ю. Українська філософія в іменах : Навч. посібник / За ред. М.Ф. Тарасенка. — К., Либідь, 1997. — 328 с.

Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. – К.: «Вища школа», «Знання», 1999. – 543 с.

Причепій Є.М. Філософія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – 2-ге вид. доп. – Київ : Академвидав, 2007. – 592 с.

Татаркевич В. Історія філософії: Т.1: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкарб'юка. – Львів: Свічадо, 1997. – 456 с.

Татаркевич В. Історія філософії: Т.2: Філософія Нового часу до 1830 року [пер з пол. О. Гірний]. – Львів: Свічадо, 1999. – 352 с.

Татаркевич В. Історія філософії: Т.3: Філософія ХІХ століття і новітня / Пер. з пол. – Львів: Свічадо, 1999. - 568 с.

Українська історія філософії // Мала енциклопедія етнодержавознавства / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Упорядник Ю. І. Римаренко [та ін.]. – Київ: Генеза, : Довіра, 1996. – С. 149-151.

Філіпенко Н. З історії філософської спільноти в Україні. Київське Науково-філософське товариство (1914-1919) // Філософська думка. – 2015. – № 3. – С. 90-104.

Філософія XX-XXI століть: імена: біографічний словник / уклад. Ю. В. Омельченко. – Київ : Фенікс, 2011. – 212 с.

Філософія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 184 с.

Філософія: підручник для вищої школи / В.С. Афанасенко [та ін.] ; ред.: В. Г. Кремень, Микола Іванович Горлач М.І. – 3-тє вид. перероб. і допов. – Харків : Прапор, 2004. – 736 с.

Філософська і богословська спадщина Київської духовної академії (1819-1924): досвід археографічних та бібліографічних студій. К. НАУКМА, 2018.

Хамітов Н. Гармаш Л. Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. – 4-е видання перероблене та доповнене – К.: КНТ, 2016 – 396 с.

Читанка з історії філософії: у 6 кн. Кн. 6. Зарубіжна філософія XX століття. – Київ : Довіра, 1993. – 237 с.

Англомовні джерела:

Ebo S. Restoring the African origins of philosophy. *Skhid*. 2018. 5(157), p. 9–16. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2018.5\(157\).148338](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2018.5(157).148338)

Grayling A. C. *The History of Philosophy*. Penguin Press, 2019. 704 p.

Kenny Anthony. *A Brief History of Western Philosophy*. Wiley-Blackwell, 1st ed., 1998. 365 p

Kenny Anthony. *A New History of Western Philosophy*. Oxford University Press; Reprint edition, 2012. 1080 p.

Magee Bryan. *The Great Philosophers: An Introduction to Western Philosophy*. Oxford University Press; 2nd ed. 2001. 352 p.

Popkin Richard. *The Columbia History of Western Philosophy*. Columbia University Press. 1999. 836 p.

Russell Bertrand. *The History of Western Philosophy*. Simon & Schuster/Touchstone. 2022. 895 p.